

Яструбецька Л.С.

кандидат економічних наук, доцент,

Львівський національний університет імені Івана Франка

ФІНАНСОВЕ ШАХРАЙСТВО ЯК ЗАГРОЗА ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Ефективне функціонування суб'єктів підприємництва в умовах мінливого ринкового середовища є результатом вдалого поєднання низки чинників, одним із ключових серед яких є персонал. Адже саме працівники ділових одиниць часто здійснюють фінансові помилки та шахрайства, негативно впливаючи на рівень їх фінансової безпеки. Крім того, пандемія COVID-19 зумовила виникнення нового формату виконання службових обов'язків персоналом підприємств – дистанційно, що, своєю чергою, зумовлює виникнення нових загроз фінансовій безпеці через важкість здійснення контролю за посадовими зловживаннями. Крім того, фінансова криза, спричинена карантинними обмеженнями, погіршила фінансове становище багатьох працівників, що підвищує ризики виникнення фінансових злочинів зі сторони персоналу із деструктивними сутнісними характеристиками.

Різні аспекти фінансової безпеки як на рівні держави, так і на рівні ділових одиниць досліджували вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема О. Арєф'єва, О. Барановський, І. Бланк, З. Варналій, О. Власюк, О. Гривківська, А. Єпіфанов, М. Єрмошенко, М. Камлик, О. Колодізєв, М. Крупка, О. Підхомний, Б. Пшик та інші.

Водночас на сьогодні ще не достатньо вивченими залишаються механізми фінансових шахрайств, вчинених працівниками та їх вплив на фінансову безпеку суб'єктів підприємництва, що обґрунтовує актуальність дослідження сутності та особливостей поширення цього деструктивного явища в практиці суб'єктів господарювання в Україні.

На сьогодні серед науковців та практиків у сфері дослідження проблематики фінансового шахрайства ще не вироблено єдиного підходу до розуміння даного поняття, зокрема зустрічаються такі його тлумачення:

– шахрайство – це заволодіння чужим майном або придбання прав на майно обманом чи зловживанням довірою [2];

– фінансове шахрайство – це кримінологічне явище, що полягає у злочинній діяльності та виражене в системі кримінально-караних та легальних дій, які вчиняють обманом або зловживанням довірою в процесі формування, розподілу та використання грошових фондів з метою отримання матеріальної вигоди [3, с. 233].

Враховуючи те, що при здійсненні фінансового шахрайства зловмисники використовують множинність інструментів легального та протиправного характеру, що мають прихований характер, пропонуємо тлумачити фінансове шахрайство як гібридний фінансовий конфлікт між власниками підприємства та його найманими працівниками, пов'язаний із отриманням власної вигоди та задоволенням особистих фінансових інтересів останніх всупереч інтересів компанії внаслідок зловживання наданою їм довірою.

До найпоширеніших видів фінансового шахрайства в діяльності суб'єктів підприємництва, на наш погляд, належать такі:

- шахрайство в сфері закупівель та продажів;
- фальсифікація фінансової звітності та первинних документів;
- несанкціоновані операції з матеріальними та нематеріальними активами;
- викрадення активів підприємства.

Здійснене анкетування підприємств нафтопродуктової торгівлі засвідчило такі основні тенденції у вчиненні фінансового шахрайства в Україні (рис. 1).

Щодо основних тенденцій фінансового шахрайства в світовій практиці, то згідно результатів дослідження Асоціації сертифікованих експертів із шахрайства (ACFE), проведеного у 2020 році, найбільш поширеними були такі його види (рис. 2).

Мотивом до вчинення фінансових шахрайств зі сторони персоналу підприємства можуть бути як погіршення власного фінансового становища й термінова потреба в фінансових ресурсах, так і особистісні характеристики працівників. Можливості для вчинення економічних злочинів співробітниками підприємств з'являються при відсутності контролю за кожною із сфер фінансово-господарської діяльності та зростають в період кризових ситуацій,

скажімо під час пандемії COVID-19 кількість шахрайств суттєво збільшилась в зв'язку із зміщенням уваги власників та топ-менеджменту із питань управління фінансовою безпекою на втримування своїх позицій на ринку.

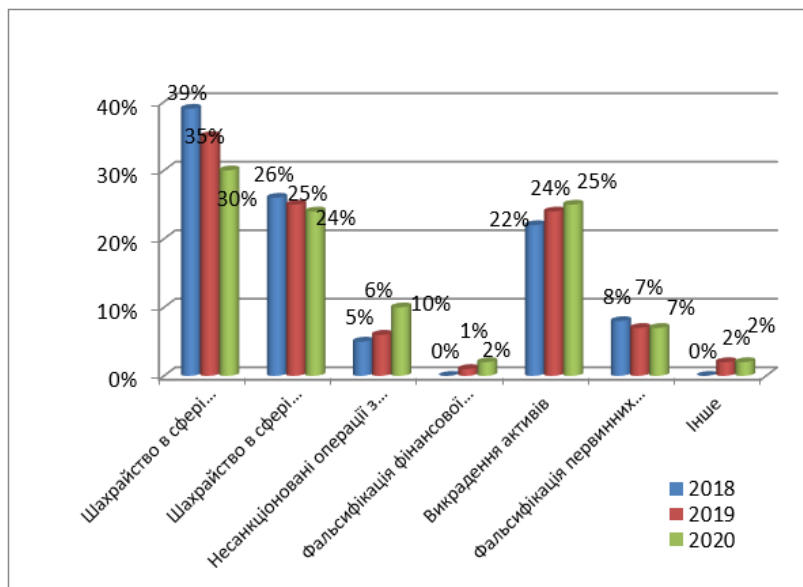

Рис. 1. Види та кількість випадків шахрайства в практиці вітчизняних підприємств нафтопродуктової торгівлі впродовж 2018–2020 рр.

Фінансові шахрайства працівників можуть завдати вагомих майнових втрат та діловій репутації ділових одиниць, що становить суттєву загрозу їх фінансовій безпеці. Тому необхідно здійснювати постійний моніторинг ранніх ознак фінансових зловживань, розробляти заходи із попередження та мінімізації їх рівня.

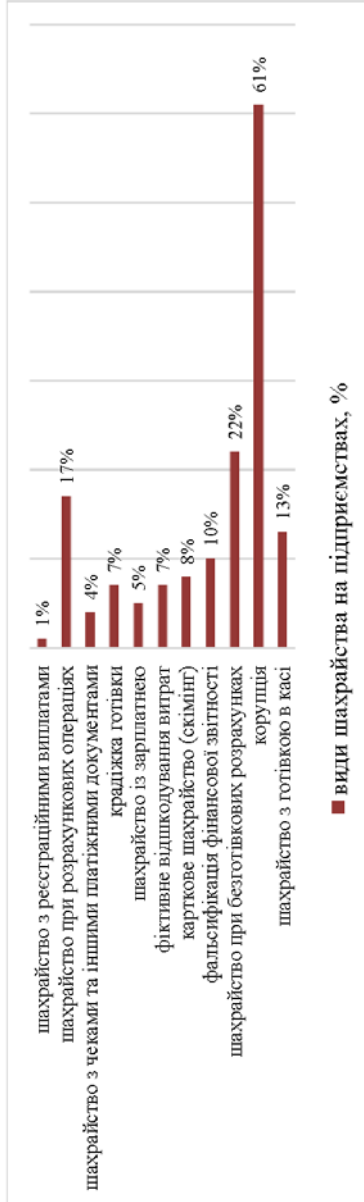

Рис. 2. Види та кількість випадків шахрайства у світі у 2020 р.

Джерело: [1]

Список використаних джерел:

1. Звіт Асоціації сертифікованих експертів із шахрайства «Глобальне дослідження щодо професійного шахрайства та зловживань у 2020 р.». URL: <https://www.acfe.com/report-to-the-nations/2020> (дата звернення: 21.11.2021).
2. Кримінальний Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата оновлення: 25.11.2021), (дата звернення: 05.12.21).
3. Чернишов Г. М. До питання про визначення фінансового шахрайства. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2014. Вип. 26. С. 230–234. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_26_61 (дата звернення: 20.11.2021).